

SPOLNOST IN SPOLNA VZGOJA V OBDOBJU PRED ROJSTVOM

SEXUALITY AND SEXUAL EDUCATION BEFORE BIRTH

David Ipavec

UDK/UDC 618.2-084:613.88

DESKRIPTORJI: nosečnost; spolna vzgoja

Izvleček – *Otrok je izjemno čuteče bitje. Že predrojstveno obdobje je pomembno za vse nadaljnje življenje. Začne se s samim spočetjem in traja vso nosečnost do rojstva.*

V nadaljnjem besedilu opisujemo otrokovo spolnost, na katero navežemo spolno vzgojo staršev – značilno za prvih devet mesecev življenja. Tako povemo, da je spolnost že ukoreninjena v človekovi naravi. Ugotavljamo, da nerojeni zares ljubi – ljubi samega sebe. Poglobimo se v razlago spola bodočega novorojenca, na katero navežemo človekovo težnjo po lastni izbiri spola svojemu otroku. Tako ponovimo nekatere značilne ugotovitve s področja genetike in pojasnimo, v čem je pravzaprav glavni pomen izbire otrokovega spola. Tudi vloga staršev je večplastna, najprej pa se kaže že skozi njihovo spolno življenje. Da pa ne bi prihajalo do še vedno prevelikega števila napak na tem področju, zaključimo z opozarjanjem na najočitnejše.

Začetki spolnosti

Spolni nagon je sila, ki omogoča obstanek in razmnoževanje določene vrste. Spolnost je vsakomur prirojena in ga spremlja vse življenje, vendar do spolne zrelosti še ni tako izrazita. Človek že od prvega dneva življenja nosi v sebi tako kot nagon po hranjenju tudi spolni nagon. Vse to je zakoreninjeno v njegovi naravi. Tako še nerojeni otrok (fetus) na primer že v 18. tednu lahko sesa prst. Torej vadi gibe, s katerimi si bo pomagal do mleka, ko pride na svet. Otrok se namreč že počasi pripravlja na življenje zunaj materinega telesa: vadi požiranje in sesanje. Zgodilo se je, da je prišel novorojenec na svet z žuljem na palcu, ki ga je sesal v materinem telesu (1).

Otrok je že od vsega začetka tudi spolno bitje. Seveda pa ima še premalo spolnih hormonov, da bi imel razvit močnejši spolni nagon. Vse njegovo hotenje je najprej usmerjeno na najpomembnejšo zahtevo: kako zadovoljiti svojo žejo. Ta njegova prva osnovna ljubezen je seveda zelo močna. Na nek način se torej že pripravlja na sesanje pri materi. Ima že nekakšno »preddomišljijo« tega, kar se bo kasneje zgodilo. Ta nagon mu bo kot novorojenčku pomagal, da bo preživel. Tu-

DESCRIPTORS: pregnancy; sex education

Abstract – *A child is an extremely sensitive being. Even the period before birth is important for the rest of his life. This period starts with the conception and proceeds through pregnancy to delivery.*

Further, the child's sexuality is described and linked to the sexual education of parents – characteristic for the first nine months of life. It is stated that human sexuality is a part of human nature. The finding unborn being really loves – loves itself. This is followed by an explanation of the sex of the future newborn, and by the finding that people often want to determine the sex of their child. Some basic facts from genetics are presented and main motives for the determination of the sex of the unborn explained. Also the role of the parents is multifaceted which is reflected in their sexual life as well. In order to avoid too many mistakes in this area, the most often ones are pointed at.

di njegovo kasnejše sesanje palca bo pomenilo vrnitev na predrojstveno obdobje razumevanja sebe in svojega sveta.

Spol bodočega otroka

Obnovimo biološko razlago: Človek ima 46 kromosomov oziroma 23 parov. V vsaki dvojici se združi po en materin in en očetov. Žensko jajčece ima samo kromosom X. Moške semenčice pa so različne. Ene imajo kromosom X, druge pa kromosom Y. Če se pri oploditvi semenčica s kromosomom X združi z jajčecem, bo spol otroka ženski. Če pa se semenčica s kromosomom Y združi z jajčecem, bo otrok moškega spola. Spol novega bitja tako vedno določa oče, saj je samo v njegovi dedni zasnovi kromosom Y.

Otrokov spol je odvisen od moških semenčic. Če je v oplojenem ženskem jajčecu kromosomska zasnova XX, se bo rodila deklica. Če pa je v njem kromosomska zasnova XY, bo novorojenček moškega spola. Ugotovljeno je, da je semečica s kromosomom Y manjša in z okroglo glavico, semenčica s kromosomom X pa večja in ovalne oblike. Biologi tudi ugotavljajo, da je »moških« semenčic precej več kot »ženskih«. Ob tem

se postavlja vprašanje, zakaj se ne rodi toliko več dečkov? Kaže, da so semenčice s kromosomom X precej odpornejše od semenčic s kromosomom Y. Torej se je moški semenčici težje prebiti do jajčeca. Če bi ji to uspelo, bi bilo razmerje pri novorojencih 170 : 100 v prid dečkov. Dejansko pa se povprečno rodi 105 dečkov na 100 deklic. Smrtnost je pri moških še naprej nekoliko večja. Tako se razmerje do zgodnjega odraslega obdobja nekako izenači, potem pa delež ženskega prebivalstva nenehno narašča. Upošteva je življenjsko dobo, odpornost proti boleznim in duševno vzdržljivost – da ne govorimo o prilagajanju na okolje – znanstveniki ugotovljajo, da bi morali moškega prištevati med »šibkejši« spol.

Vseh vzrokov glede smrtности moških oziroma ženskih zarodkov še vedno ne poznamo. Naravni splav je mogoče deloma razložiti z težavami nesprejemljivosti. Moški plod je razvojno manj podoben materi. To pa utegne povzročiti, da ga njeno telo sprejme kot tujek. Zato pri nekaterih pride do splava. V obdobju mladostništva in v zgodnjem odraslem obdobju pa umre več moških kot žensk predvsem zaradi nezgod. Torej je mogoče višjo smrtnost pripisati drugačnemu načinu življenja. (V deželah tretjega sveta pa umre v srednjih letih več žensk kakor moških – ker je še vedno precej smrtnih primerov pri porodu.) Toda s temi razlogi ni mogoče dokončno utemeljiti, zakaj je deček bolj občutljiv kot deklica in zakaj ženske živijo dlje kot moški.

Že stoletja poskušajo ljudje ugotoviti *otrokov spol pred rojstvom*. Ta problem je dandanes praktično že rešen. Iz tekočine – ki obdaja otroka v maternici in v kateri plava nekaj celic – vzamejo vzorec in ga pregledajo pod mikroskopom. Zanesljivost določitve je približno 90 %. Za nosečnico je nevarnost tega postopka razmeroma majhna. Vendar so zdravniki vseeno proti tovrstnim posegom, ko gre le za radovednost. Preiskavo opravijo v primeru morebitnih težav zaradi negativnega Rh faktorja ali zaradi kakšne s spolom povezane redke dedne bolezni. Druga možnost pa je uporaba ultrazvoka.

Delno so strokovnjaki že prišli do določenih znanstvenih ugotovitev tudi glede vplivanja na *spol pred spočetjem*. Če pride do spolnih odnosov med zorenjem jajčeca – ali v času, ko je zorenje že blizu (takrat se izloča največ bazične raztopine) – obstaja večja verjetnost za spočetje dečka. Če pa spolni odnos poteka dva ali tri dni pred zorenjem jajčeca (ko v nožnici prevladuje kislost), je več možnosti za rojstvo deklice. Semenčica X lahko preživi dva ali tri dni, semenčica Y pa se le redko ohrani dlje kot 24 ur. Pomembno vlogo pri določanju spola bodočega otroka ima tudi spolni vrhunec ženske, ker povzroči močnejše izločanje bazične raztopine. Obstajajo pa še druge okoliščine, ki vplivajo na obilnejše izločanje bazičnih snovi oziroma na najbolj ugodne pogoje za rojstvo dečka. To je spolni »post« med čiščo ter še najmanj teden dni po njej. Pri večini žensk pride v tem času do zorenja spolne celice. In še nekaj: moški s šibkim izlivom imajo

ponavadi hčer, tisti z močnejšim pa sina. Zato je vzdržnost v spolnem življenju nekaj dni po čišči potrebna tudi moškemu. Tako se mu poveča količina semenčic in s tem tudi možnost za rojstvo sina. Na osnovi takšnih opažanj sta se uveljavili dokaj preprosti in zanesljivi metodi. Klinična opazovanja so pokazala 80% uspeh. Če pa se zakonski par dosledno drži omenjenih napotkov (zlasti kar zadeva izpiranje nožnice v dneh zorenja jajčeca), se ta odstotek zviša na 85% ali celo na 90%. Vsi tako rojeni otroci so bili normalni.

V prvi četrtini predrojstvenega razvoja sta si spola zelo podobna. Oba imata enake žleze z notranjim izločanjem in spolne zasnove. Pri normalnem razvoju vodijo od tod dalje nadaljnjo razlikovanje spolni kromosomi. V začetku se pokaže majhna brazda z rahlo izboklino na obeh straneh in z majhnim zaokroženim popkom v sredini. Pri deklici se to stanje v bistvu obdrži: iz popka nastane majhen, občutljiv organ – ščegetavček. Iz izboklin se razvijejo sramne ustnice. Pri dečku gre razvoj še dalje. Popek raste v spolni ud, ki se zapre okrog sečnice. Izboklini se združita in oblikujeta mošnjo, v katero se pozneje spustita modi. Toda celo ko se že kaže dokončna oblika, je podobnost še vedno presenetljiva. Razlika med dečkom in deklico je tudi glede porodne teže. Navadno tehta prvi nekoliko več in nosečnost je pri njem krajša. Tako kot pri mnogih razlikah med spoloma gre tudi tu za malenkostne razločke. Vsekakor ne moremo trditi, da je vsak deček ob rojstvu težji od deklice – večina pa.

Če imajo starši možnost odločati o spolu svojega otroka, je tako najprej ustrezno njihovi želji glede izbire le-tega. Ta pa je lahko zelo ustrezna tudi z duševne plati. Nekateri strokovnjaki trdijo, da so določeni starši zmogni vzgajati le otroka določenega spola. Na primer žena lahko čuti posebno močan odpor do otrok ženskega spola (do tega jo je utegnulo privedi veliko vzrokov). Rojstvo deklice bi zanjo pomenilo nov udarec, ki bi prizadel njeno že sicer razmajano duševno zdravje. Nasprotno pa bi porod sina lahko v dokajšnji meri pripomogel k ozdravitvi. Možnost takšne izbire bi tudi pripomogla, da bo postalo življenje bodočega družinskega člana bolj veselo. Tako ne bi več stresali nadenj svoje sovražnosti oziroma nezadovoljstva zgolj zaradi tega, ker se jim je rodila deklica in ne toliko zaželjeni sin (ali pa obratno). Dandanes je s tem duševno obremenjenih kar veliko otrok. Zaradi napačne vzgoje se počutijo kot pripadniki nasprotnega spola. Ne zmorejo prevzeti spolne vloge, ki jim je določena po bioloških zakonih. Tako je takšna izbira eden prvih in pomembnih dosežkov biološke revolucije. Vendar pa tudi ne smemo vnaprej zavrniti mnenja tistih, ki se bojijo nekontrolirane množičnosti oseb določenega spola (dečkov oziroma deklic). In končno: Takšne možnosti seveda predvsem koristijo tistim, ki iz zgoraj navedenih razlogov ne želijo otroka nasprotnega spola. Osnovno pa je seveda načelo: Otrok je dar – naj bo deček ali deklica. V tem smislu naj ga tudi sprejmejo in vzgajajo.

Življenjska vloga staršev

Spolnost med nosečnostjo

Kako pa je s spolnim življenjem med nosečnostjo? Kot osnovno pravilo povejmo: Vse, kar žensko osreči, je dobro tudi za otroka. V teh mesecih je najbolj sproščena in zato najbolj sprejemljiva za dokaze nežnosti svojega moža. To je tudi povezano s povečano občutljivostjo nožnice in sramnih usten. Torej ni nobenega razloga – razen pri redkih izjemah – da partnerja ne bi smela občevati med nosečnostjo. Otrok zaradi tega ne more biti prizadet. Raste v plodnem mehurju, ki je zaprt z vseh strani. Plodna tekočina ga varuje pred nihanji med toploto in mrazom in ima nalogo, da prestreže tresljaje. Dodatno varnost daje sluzni čep, ki zapira vhod v maternico in onemogoči semenčicam, da bi prodrle v maternico. Spolni odnos je namreč v zgodnji nosečnosti lahko nevaren za splav le, če je žena k temu nagnjena. V tem primeru naj se posvetuje z zdravnikom. Ta ji bo povedal, kdaj je dovolj varno nadaljevati s spolnimi odnosi. Načeloma pa velja: Če ima za seboj že nekaj splavov, potem je v prvih nekaj mesecih nosečnosti vsekakor priporočljiva zdržnost v dneih, ko bi imela čiščo – če ne bi bila noseča. Svetujemo pa, naj spolne odnose opusti nekaj tednov pred porodom.

Kakšno pa je dejansko zanimanje žensk za spolnost v tem obdobju? Približno četrtina jih občuti povečano željo, ki traja nekako do sedmega meseca. Pri kakšnih trinajstih odstotkih traja ta želja vse do zadnjega meseca. Te pogostejše občujejo, imajo močnejše spolne vrhunce in verjetno lažje rodijo. Mnoge se šele v tem obdobju prav sprostijo, ko odpadeta negotovost in strah pred neželjeno nosečnostjo. Kakšna četrtina žensk na začetku občuti manjšo željo po spolnih odnosih in ta odstotek se v času nosečnosti povečuje. Manjša je tudi pogostost vrhuncev med spolnim odnosom. Zmanjševanje zanimanja za spolno življenje je odvisno od:

- telesnega počutja (jutranje slabosti, zaspanosti, utrujenosti);
- pogostosti odnosov pred nosečnostjo;
- stališča do nosečnosti (strahu pred splavom, poškodbo ploda);
- poprejšnjih nosečnosti;
- trajanja zakona;
- skladnosti med partnerjema;
- izobrazbe itn.

Skoraj nikoli pa ni spolnost popolnoma izključena, samo drugačna je.

Nekaterim možem se partnerka s povečanim trebuhom zdi manj privlačna – drugim pa šele, ko je ta zares velik in izbočen. In zopet se nekaterim zdi tako oblikovana mikavnejša. Poleg tega jih veliko v drugem tromesečju nosečnosti kar žari. Imajo prosojno kožo, sijoče oči in svetleče lase. Čisto normalno, da s tem spodbujajo moža k spolni dejavnosti.

Med nosečnostjo naj partnerja izbereta položaj, ki neposredno ne obremenjuje trebuha. Zato naj opustita položaj »moški zgoraj«. Najbolj priljubljena zamenjava je spolni odnos od strani. Ta položaj postane še pogostejši v zadnjem trimesečju, in sicer na račun položaja »ženska zgoraj« ter odnosov od zadaj, ki sta bila pred tem verjetno bolj običajna.

Starši in spolna vzgoja

Spolna vzgoja naj se začne že v tem obdobju, saj je sestavni del človekovega bivanja. Začne naj se s samim dejstvom, da bo ženska postala mati in da bo moški postal oče. Prva nujna vzgojna naloga staršev je, da ljubijo svojega bodočega otroka in se ga radujejo ne glede na to, ali bo deček ali deklica. V osebem življenju ljudi bi bilo manj docela nepotrebnih tavanj, nesreč in žaloiiger, včasih pa že kar usodnih stranpoti, če bi vsakega otroka v sklopu celotne vzgoje pravilno oblikovali in vodili tudi glede na njegovo spolno vlogo. Torej: Otrok mora biti s svojim spolom zadovoljen. To naj mu da že predrojstvena spolna vzgoja, ki jo sprejema prek staršev.

Posebno nalogo ima v času nosečnosti mati. Partnerja – očeta naj nauči, da spozna svoje še nerojeno dete (ki že živi svoje zasebno življenje). Ženske si pogosto predstavljajo, da pride do te preobrazbe že v trenutku spočetja. Vendar to ne drži. Zato naj ženska v času nosečnosti pouči svojega partnerja z vsem v zvezi z novim življenjem, katerega nosi pod srcem. Nerojeni otrok seveda še ne more razumeti besed staršev. Lahko pa »razume« sporočilo – ali ti zvoki pomenijo nekaj umirjenega, prijetnega. Prav tako pa »prepozna« tudi vznemirjenost, ogroženost, odbijalnost. Tudi ugotavljamo, da obstaja tesna povezava tudi med razvojem njegove spolnosti v tem času in medosebnimi vidiki spolnosti njegovih staršev.

Na otroka ne vpliva le dednost (geni), ki jo prejme od staršev, marveč tudi okolica. Prejšnje čase je prevladovalo mnenje, da ima vse materino delo in doživljanje velik vpliv na bodočega otroka. Nekoliko pozneje so zdravniki zašli v drugo skrajnost: Naj mati dela in doživlja karkoli že – izvzemši hujše poškodbe ali nezadostno prehrano – nič ne vpliva na plod. Dandanes se zopet vračamo k prejšnjemu gledanju. Trdimo, da vplivajo duševna navzkrižja škodljivo na samoupravno živčevje in notranje izločanje. Ker pa je plod s posteljico najtesneje zvezan z materinim telesom, vplivajo različni duševni pretresi tudi na razvijajoči se plod. Torej naj bodoča mati stori vse, da bi bila med nosečnostjo kar se da duševno in telesno zdrava. Če nastanejo kakšne neprijetnosti v njenem življenju, naj si jih prizadeva čimprej prebroditi. Če jim sama ne more biti kos in so duševne motnje hujše narave, naj se zateče po nasvet in pomoč h kakšnemu psihoterapevtu.

Otrokova prapotreba po starših in njihovi nenadomestljivi vlogi ter po ljubezni in varnosti vodi do osnov-

nega dejstva: do potrebe po popolni zavarovanosti, ki se tudi pri vzgoji za ljubezen še mnogo premalo upošteva. Zato je zelo pomembno, da se partnerji že vnaprej veselijo in se pripravljajo za svoje najlepše poslanstvo biti dobri zakonci in celoviti starši, s tem pa tudi božji sodelavci pri soustvarjanju novega življenja. Takšna priprava jim pomaga z veseljem sprejeti in živeti nosečnost. Le tako bodo dočakali srečen dan poroda svojega zaželenega otroka – naj bo rojen zdrav ali bolan, naj bo deček ali deklica.

Zato pa je najprej potrebno, da se zakonci učijo razumevati svojo spolnost. Ljubeč pogovor je dobra možnost, da se znebijo nepotrebne sramu in zavor. Šele če se bodo kot moške in žene o vseh spolnih zadevah lahko med seboj pogovarjali brez zadrege, bodo kasneje tudi z otrokom ravnali, ne da bi jim postalo mučno ali nadležno. Čustvena stanja tega obdobja imajo namreč pomembno vlogo v kasnejšem razvoju posameznika in da so že v tem obdobju možne tudi duševne poškodbe. To pomeni, da je potrebno že pred otrokovim rojstvom tako ukrepati in se odločiti, da bo za njegovo duševno zdravje in njegov spolni pouk in tovrstno vzgojo najbolje. Za njegov razvoj je torej pomembno, da ga starši radostno sprejmemo, da so med željenim pričakovanjem novega bitja srečni.

Starši naj spočeto bitje odgovorno in zavzeto sprejemajo. Ta že pred rojstvom izkuša tudi, kako ga zavaruje in ščiti nekdo, ki ni mati – daje pa ji moč, da opravlja vlogo naravnega zaščitnika. Takšen ljubezenski odnos pomaga materi, da se varuje stresov, škodljivih snovi (alkohola, kajenja ipd.) in skrbi za lastno in otrokovo umirjenost s primerno glasbo, sprehodi v naravo itn. Starši so tako enako odgovorni – čeprav na različni način. Oče daje materi moč in človečansko oporo, ki jo kot nositeljica življenja še prav posebej potrebuje. Noseča mati potrebuje varnost in zaščito, ki ji jo more dati prav mož – otrokov oče.

Neppravilno ravnanje staršev in posledice

Starši lahko naredijo napako glede spolne vzgoje še pred otrokovim rojstvom. »Jasno, da bo deček« (oziroma »deklico smo naročili«), so njihova pričakovanja. In zanj seveda pripravljajo tudi oblačila: Vse rožnato za deklico oziroma vse modro, če pričakujejo dečka. Tako hočejo samo določen spol otroka. Kadar temelji takšna želja na predsodku, gre največkrat za duševno neuravnovešene ljudi, ki otroku neželenega spola ne bodo dobri starši.

Posledica neuresničene želje je lahko, da imajo starši do otroka nepravilen odnos. Kakšno razočaranje bodo doživeli, ko bodo namesto dečka dobili »uscanko« (oziroma ker bo namesto pričakovane deklice prišel na svet »poba«). Že s tem bodo zavzeli do njega nepravilen odnos. Z deklico bodo ravnali kot z dečkom (in obratno), samo da zadostijo svoji želji. Otroku bo najprej seveda vseeno, za koga ga imajo – saj ničesar ne bo vedel o dečkih in deklicah, še najmanj pa o svojem spolu. Vendar takšen kasneje ne bo prevzemal značilne vloge in posebnosti spola, ki mu pripada. Zaradi njihovega nepravilnega odnosa bo zelo negotov. Imel bo velike težave pri obnašanju. Dobil bo odpor do lastnega spola. Nesrečen bo, ker ni nasprotnega. Ta bremena bo lahko nosil tudi še kot odrasel. Celó v zakon pridejo mnogi s takšnimi težavami in jih včasih prav težko prebredoje. Nekateri sploh nikoli.

Nosečnica se devet mesecev pripravlja na otrokovo rojstvo in materinstvo. Tudi če si ga ni želela, v tem času večinoma premaga odpor in se ga začne veseliti. Nekateri pa ga ne morejo vzljubiti ker jih:

- veže na neljubega moškega,
- spominja na nezvestega prijatelja,
- sili v življenje, ki mu niso dorasle.

Takšen otrok je redkokdaj srečen. Verjetno ne zupa vase in zelo težko navezuje stike z drugimi.

Z neželenim otrokom matere potem velikokrat ravnajo trdosrčno – ali pa ga razvajajo, saj imajo slabo vest. V obeh primerih pa ga bo mučil občutek nedoločene krivde in se ne bo mogel zaupati svoji okolici. Če ga torej ne morejo sprejeti in iskreno ljubiti, je posvojitve primernejša rešitev.

Literatura

1. Ellis A. Ljubezen kot umetnost in znanost. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1968.
2. Grothe H. Od kod otroci. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1971.
3. Janez Pavel II. Apostolsko pismo o družini. Ljubljana: Družina, 1982.
4. Kitzinger S. Rojstvo. Kranj: Centralni zavod za napredek gospodinjstva 1988.
5. Košiček M. in T. Tudi vaš otrok je osebnost II. Zagreb – Ljubljana: Orbital, 1976.
6. Milaković I. Kada su majka i njeno dijete bili sami. Beograd: samozaložba, 1986.
7. Nilsson L. in sodelavci. Življenje pred rojstvom. Ljubljana: Pomurska založba Murska Sobota, 1985.
8. Pertl E. in M. Naše življenje. Celovec: Mohorjeva družba v Celovcu, 1972.
9. Schindel E. in Rot A. Naturgeschichte der Liebe. Wien: samozaložba 1960.
10. Smernice za vzgojo človeške ljubezni. Ljubljana: Družina, 1984.